

ERGENLERDE İNTERNET BAĞIMLILIĞI VE ANA BABA TUTUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİLERİN BAZI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

EXAMINATION OF THE RELATIONS BETWEEN INTERNET ADDICTION AND PARENT ATTITUDES IN ADOLESCENTS IN TERMS OF SOME VARIABLES

Seval KILIÇ

Özel Değişim Psikoloji Danışmanlık Merkezi, sevalhacim@hotmail.com

İzmir / Türkiye

ORCID: 0000-0002-5042-5125

Doç. Dr. Zekavet KABASAKAL

Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık ABD, zekavetkabasakal@gmail.com

İzmir / Türkiye

ORCID: 0000-0002-3450-1060

ÖZET

Bu çalışma, ergenlik dönemi sürecinde ki öğrencilerin internet bağımlılığı ve ana baba tutumları arasındaki ilişkilerin bazı değişkenler açısından incelenmesini amaçlamaktadır. Araştırmanın evreni İzmir ili Karşıyaka ilçesinde devlet okulunda eğitim gören öğrencilerden (9.,10.,11. ve 12. Sınıf) oluşmaktadır. Çalışmaya toplam 386 öğrenci katılmıştır. Araştırmanın verileri "Ana Baba Tutum Ölçeği", "İnternet Bağımlılık Ölçeği" ve "Kişisel Bilgi Formu" kullanılarak elde edilmiştir. Elde edilen veriler SPSS programı kullanılarak analiz edilmiştir. Yapılan çalışmanın bulgularına bakıldığında ana baba tutumları ile internet bağımlılığı arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Ergenlerde okul öncesi ve sırasında internet kullanımı, romantik ilişkiye sahip olma ve ana baba tutumları ile internet bağımlılığı arasında istatistiksel yönden anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Ergenlerin algıladığı koruyucu, demokratik ve otoriter anne baba tutumları ile bağımlılık düzeyi arasında pozitif yönde ve düşük düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: İnternet bağımlılığı, ergenlik dönemi, ana baba tutumu

ABSTRACT

This study aims to examine the relationships between internet addiction and parental attitudes of students in adolescence in terms of some variables. The universe of the research consists of students (9th, 10th, 11th and 12th grades) studying at a public school in Karşıyaka district of İzmir province. A total of 386 students participated in the study. The data of the study were obtained by using the "Parent Attitude Scale", "Internet Addiction Scale" and "Personal Information Form". The obtained data were analyzed using the SPSS program.

Considering the findings of the study, a significant relationship was found between parental attitudes and internet addiction. Statistically significant relationships were found between internet use, having a romantic relationship, parental attitudes and internet addiction in adolescents before and during school. A positive and low-level significant relationship was found between the protective, democratic and authoritarian parental attitudes perceived by the adolescents and the level of dependency.

Keywords: Internet addiction, adolescence, parental attitude.

1.GİRİŞ

Dünyada ve Türkiye'de internet kullanımı son yıllarda hızlı ve sürekli büyüme göstermiştir. İnternet Dünya İstatistikleri 2022 verileri dünyada internet kullananların sayısının dünya nüfusunun %69'unun ve Türkiye'de yaşam süren insanların %81,3 ünün interneti kullandığını bildiriyor (Internet World Stats [İnternet Dünya İstatistikleri], 2022). Verilere bakıldığında Türkiye'de ki internet kullanım oranı, 16-74 yaş aralığında 2021 yılında %82,6 iken 2022 de %85,0'e ulaşmıştır. Bu oranlar gençlerde, 2020 'de %93,0 iken 2021 'de %97,1'e ulaşmıştır (TÜİK, 2022).

İnternet kullanımının artması internet bağımlılığının artmasına da neden olmaktadır. İnternet Bağımlılığı, internetin aşırı kullanımıyla beraber kişinin işlevselliğinin olumsuz şekilde etkilendiği ve aynı zamanda bilişsel, psikolojik veya fiziksel sorunların olduğu bir durumdur. İnternete geçirilmesi düşünülen süreden daha fazla zaman ayırma, internet kullanımını sağlayamadığında yani yoksun bırakıldığında kişide huzursuzluk hali, agresiflik veya depresyon gibi geri çekilme semptomlarını yaşama, kişinin başarısızlık ile sonuçlanan internet kullanımını kontrol etmeye veya kullanmayı bırakmaya çalışma girişimleri, internet kullanımı konusunda çeşitli yalanlar söyleme, okulun, ailenin ve etkilenen kişinin sosyal yaşantısının da kademeli olarak bozulması olarak tanımlanmaktadır (Young, 2004).

Ergenlik, bu dönemdeki gençlerin birçok alanda gelişim (biyolojik, psikolojik, sosyal ve zihinsel) sağladığı ve bu gelişimin oldukça hızlı yaşandığı bir yetişkinliğe geçiş aşamasıdır. Bu geçiş aşamasında ergenler fiziksel açıdan, cinsel, sosyal ve duygusal açıdan değişimler yaşadıkları farklı bir döneme girerler. Yaşanılan değişiklikler ergenlerin kendilerini farklı hissetmelerine ve çoğu zaman aileleri ve çevrelerindeki bireylerle iletişim kurmakta zorlanmalarına neden olmaktadır (Yavuzer, 2016). Birçok araştırma, ergenlerin internet ortamında farklı (yeni ve ilginç) bir dünya oluşturmaya eğilimli olduklarını ve bu durumun yarattığı risklere de açık olabileceklerini göstermektedir (Çetinkaya ve Sütçü, 2016). Bloglar, sosyal ağlar ve internet tabanlı uygulamalar, son yıllarda kullanıcılarının günlük rutinlerinin bir parçası haline gelerek, bireylerin gerçek hayatta karşılayamadığı bir takım (iletişim, ortaya çıkma, sosyalleşme vb.) ihtiyaçlarını karşıladıkları bir yere dönüşmüştür.

İnternet kullanımındaki aşırı artış ve ergenlik döneminde ki gençlerin henüz olgunlaşmamış fiziksel ve psikolojik gelişim süreci ile ergenlerdeki internet bağımlılığı giderek ciddi bir problem oluşturmakta ve bu durum insanlarda ve alan uzmanlarında büyük endişelere sebep olmaktadır (Young, 2004; Seyrek ve diğerleri, 2017; Floros ve Siomos, 2013). Bu teknolojilerin fazla ve yanlış şekilde kullanımının birçok farklı sorunlara da yol açabileceğinin vurgusunu yapan pek çok araştırmacı, psikolojik, davranışsal, sosyal ve fiziksel olumsuz etkilerinin oluşumunun yanında internet ve internet tabanlı uygulamalara yönelik artmaya devam eden bağımlılık risklerine de vurgu yapmışlardır (Caplan, 2002; Demirer ve Bozoğlan, 2015; Derbyshire ve diğerleri, 2013; Lopez-Fernandez ve diğerleri, 2014).

Ergenlerde oluşan internet bağımlılığı, gençlerin akademik başarısında azalmaya yol açmış, psikolojik iyilik hallerinde bozulma yaratmış ve psikosomatik semptomlara, kişiler arası problemlerin oluşmasına neden olmuştur (Chen, Chen ve Gau, 2015; Chng ve diğerleri, 2015). Kişiliğin yapılanmasında ve bu kişiliğin biçimlenme sürecinde kuşkusuz ana baba tutumlarının büyük önemi vardır. Ergenlik dönemindeki gençlerde internet bağımlılığı birçok faktörle (psiko-sosyal) ilişkilendirilebilir. Bu faktörlerden bir tanesi de ana baba tutumlarıdır.

Ebeveynlerin özellikle çocuğun yaşamının ilk zamanlarında, çocuklarının tutum ve davranışlarının daha ilk şekillenmeye başladığı zamanlarda, çocukları üzerinde sahip oldukları şekillendirici etki oldukça büyüktür (Özgüven, 2001). Diğer taraftan anne babaların sergiledikleri tutumlar ve çocukların bu tutumları nasıl algıladığı da büyük önem taşımaktadır. Anne babaların çocukları için doğru şekilde yaptıklarını varsaydıkları bazı davranışların çocuklar tarafında nasıl, ne şekilde algılandığı ve bazen çocukların ebeveyn sınırlaması yani kontrolünden kaçınmak amacıyla kendilerine bir alternatif olarak bulup, değerlendirdikleri internetin farklı ve onlar için olumsuz etkiler getirebileceği de dikkate alınmalıdır.

Bu çalışma ergenlik dönemindeki gençlerin internet bağımlılığının ana baba tutumları ve bazı değişkenler ile ilişkisi hakkında bilgi toplamaya çalışmıştır. Bu çalışmada ergenlik dönemindeki (9-10-11-12. sınıf) öğrencilerin internet bağımlılığı ve anne baba tutumları arasında nasıl bir ilişki olduğu araştırılmıştır. Bu çalışmanın ergenlik dönemindeki gençlere ve ailelerine yönelik veriler sağlayacağı tahmin edilmektedir.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Deseni

Bu çalışma betimsel nitelikte ve ilişkisel tarama modeli kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Bu modelde değişkenler arası ilişkinin varlığı ve derecesi incelenmektedir (Karasar, 2005).

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın evreni İzmir ilinde eğitim gören öğrencilerden (9, 10, 11 ve 12. Sınıflarda) oluşmaktadır. 386 katılımcı random (tesadüfî örnekleme yöntemi ile) olarak seçilmiştir. Çalışma grubundaki öğrencilerin %64'ü kız ve %36'sı erkek öğrencilerden oluşmaktadır. Bu öğrencilerin %44,6'sı Anadolu Lisesi, %28,8'si Mesleki ve Teknik Lisesi ve %26,7'si ise düz lise öğrencisidir. Öğrencilerin %43,3'ü 9.sınıf, %24,6'sı 10. sınıf, %16,3'ü 11. sınıf ve %15,8'i 12.sınıftadır. Katılımcıların %11,1'i 14, %28,2'si 15, %24,6'sı 16, %25,9'u 17, %9,8'i 18, %0,3'ü 19 yaşındadır. Katılımcıların %19,2'si kardeşe sahip değilken, %55,7'sinin 1 , %17,1'nin 2, %5,7'sinin 3 , %2,3'nün ise 3'ten fazla sayıda kardeşe sahip olduğu görülmektedir.

2.3. Verilerin Toplanması

Bu çalışmada verilerin elde edilmesinde “İnternet Bağımlılık Ölçeği”, “Ana-Baba Tutum Ölçeği” ile bir takım demografik bilgilere ulaşabilmek amacıyla araştırmacıların geliştirdiği “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Veriler belirlenen okullarda öğrenim gören öğrencilerden araştırmacılar tarafından toplanmıştır.

İnternet bağımlılık ölçeği: Young (1996)'ın, DSM-IV kriterlerinden uyarlayarak oluşturduğu 20 soruluk bir ölçektir (İnternet Bağımlılık Ölçeği). Türkçe uyarlaması Bayraktar (2001) tarafından yapılmış olan bu ölçeğin boyutlarının faktörleri 0.81- 0.39 değerleri içinde bulunmuştur.

Ana-baba tutum ölçeği: Kuzgun (1972) tarafından, ebeveynlerin çocuklarına yönelik tutumlarının çocukları tarafından nasıl algılandığını değerlendirmek amacıyla geliştirilmiş olan bir ölçektir. Toplam 40 maddeden oluşan Anne Baba Tutum Ölçeğinin 3 alt boyutu (demokratik, koruyucu istekçi ve otoriter) bulunmaktadır. Ölçeğin tutarlılık katsayıları 0.89- 0.78 aralığında bulunmuştur (Kuzgun ve Eldeleklioglu, 2005: 27-28).

Kişisel bilgi formu: Araştırmada, öğrencilerin yaş, cinsiyet, sınıf, ebeveynlerinin maddi gelir durumu ve eğitim durumları gibi demografik özelliklerini, internete nereden bağlantı sağladıkları, internette ne kadar zaman geçirdikleri vb. bilgileri toplayabilmek için, araştırmacının hazırladığı, “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır.

2.4. Etik Kurul İzni

Okullarda çalışılabilmesi için önce İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Etik kurulundan onay ve İzmir Valiliği İzmir İl Milli Eğitim Müdürlüğünden gerekli izinlerin alınmasından sonra uygulamaya başlanmıştır.

2.5. Veri Çözümleme Teknikleri

Çalışmada elde edilmiş olan verilerin analizi SPSS programı ile yapılmıştır. Tanımlayıcı istatistiksel metotlar (Frekans ve yüzde analizleri) gerçekleştirilmiştir. Ergenlerin algıladığı anne baba tutumları ve bağımlılık düzeyi puanları arasındaki ilişkileri belirlemek üzere korelasyon analizinden yararlanılmıştır. Ergenlerin bağımlılık düzeyinin partner durumuna göre farklılaşması tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile incelenmiştir. Okul öncesi internet kullanım süresi değişkenine göre ergenlerin bağımlılık düzeyleri ile algıladıkları demokratik, koruyucu ve otoriter anne baba tutum değerlerinin farklılaşmaları çok değişkenli varyans analizi (MANOVA) ile incelenmiştir.

3. BULGULAR

Yapılan çalışmada demografik özelliklerin ölçekler ile korelasyonları incelenmiş ve bağımlılık alt ölçeği ile günlük kullanım miktarı, okul öncesi, sırası ve sonrasında kullanım ve de ilişki durumu gibi birçok demografik değişkenle anlamlı korelasyona sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 1. Ergenlerin Partner Durumuna Göre Bağımlılık Düzeyi Puanlarının Ortalama ve Standart Sapma Puanları

Partner durumu	N	\bar{x}	Ss
Var	74	35,60	20,43
Yok	312	27,79	14,34

Tablo 1 incelendiğinde bir partneri olduğunu bildiren ergenlerin bağımlılık puan ortalamalarının ($\bar{x}=35.60$) bir partneri olmadığını bildiren ergenlerin bağımlılık puan ortalamalarından ($\bar{x}=27.79$) yüksek bulunmuştur.

Tablo 2. Ergenlerin Partner Durumuna Göre Bağımlılık Düzeyi Puanlarının ANOVA Sonuçları

Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	Sd	Kareler ortalaması	F	P
Gruplararası	3654,409	1	3654,409	14,860	,000
Gruplarıçi	94435,093	384	245,925		
Toplam	98089,503	385			

Analiz sonuçları ergenlerin partner durumuna göre bağımlılık düzeylerinin farklılaştığını göstermektedir ($F=14,860$; $p<0.05$). Buna göre bir partneri olduğunu bildiren ergenlerin bağımlılık puan ortalamalarının ($\bar{x}=35.60$) bir partneri olmadığını bildiren ergenlere göre ($\bar{x}=27.79$) daha yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 3. Ergenlerin okulöncesi internet kullanım sürelerine göre bağımlılık ile algıladıkları anne baba tutumlarının betimsel istatistikleri

	Kullanım süresi	N	\bar{x}	Ss
Bağımlılık	1 saatten az	290	27,48	14,70
	1-2 saat	57	30,93	15,58
	3-5 saat	38	39,68	20,41
Demokratik	1 saatten az	290	59,85	12,31
	1-2 saat	57	59,51	10,64
	3-5 saat	38	56,79	13,88
Koruyucu	1 saatten az	290	37,55	10,63
	1-2 saat	57	38,60	11,30
	3-5 saat	38	44,82	13,18
Otoriter	1 saatten az	290	20,29	7,40
	1-2 saat	57	20,30	7,13
	3-5 saat	38	25,37	10,13

Tablo 3 incelendiğinde, 3-5 saat arası internet kullanan ergenlerin bağımlılık puan ortalamalarının ($\bar{x}=39,68$), 1 saatten az kullanan ve 1-2 saat internet kullanımı olanlardan ($\bar{x}=27,48$, $\bar{x}=30,93$) daha yüksek olduğu görülmektedir. 1 saatten az internet kullanan ergenlerin demokratik anne baba tutum puanları ($\bar{x}=59,85$) ve 1-2 saat ve 3-5 saat internet kullanımı olanlardan ($\bar{x}=59,51$, $\bar{x}=56,79$) daha yüksek olduğu belirlenmiştir. 3-5 saat internet kullanan ergenlerin koruyucu anne baba tutum puanları ($\bar{x}=44,82$), 1 saatten az ve 1-2 saat internet kullananlardan ($\bar{x}=38,60$, $\bar{x}=37,55$) daha yüksek olduğu görülmektedir.

Ayrıca 3-5 saat internet kullanan ergenlerin otoriter anne baba tutum puanları ($\bar{x}=25,37$), 1 saatten az ve 1-2 saat internet kullananlardan ($\bar{x}=20,29$, $\bar{x}=20,30$) yüksek bulunmuştur. Okul öncesi internet kullanım süresi değişkenine göre ergenlerin bağımlılık düzeyleri ile algıladıkları otoriter, koruyucu ve demokratik anne baba tutum puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını tespit edebilmek için uygulanan çok değişkenli varyans analizi (MANOVA) sonuçlarını Tablo 4’de bulabilirsiniz.

Tablo 4. Ergenlerin okul öncesi internet kullanım sürelerine göre bağımlılık ile algıladıkları anne baba tutumlarının MANOVA sonuçları

	Değer	F	Hipotez sd	Hata sd	P	η^2
Pillai’ Trace	.09	4.25	8	760	.00	.04

Tablo 4’te bağımlı değişkenlerin ortalamalarının ana etkisinde, internet kullanım sürelerine göre ergenlerin bağımlılık ile algıladıkları demokratik, koruyucu ve otoriter anne baba tutumları puan ortalamalarının ($\lambda=.09$, $F[8,760]= 4.25$, $p<0.01$) anlamlı olduğu bulgulanmıştır. Hangi bağımlı değişkenin çok değişkenli anlamlı katkıda bulunduğunu tespit etmek için ANOVA uygulanmıştır. ANOVA sonuçları Tablo 5’de görülmektedir.

Tablo 5. Ergenlerin okul öncesi internet kullanım sürelerine göre bağımlılık ile algıladıkları demokratik, koruyucu ve otoriter anne baba tutum puanlarının ANOVA Sonuçları

Varyansın kaynağı	Bağımlı değişkenler	Kareler toplamı	Sd	Ortalama kareler	F	P	η^2
Okulöncesi internet kullanımı	Bağımlılık	5209,52	2	2604,76	10,88	.000	,05
	Demokratik	313,66	2	156,83	1.05	.357	,01
	Koruyucu	1774,84	2	887,42	7.34	.001	,04
	Otoriter	881,93	2	440,97	7.49	.001	,04
Toplam	Bağımlılık	91454,26	382	239,41			
	Demokratik	57292,58	382	149,98			
	Koruyucu	46215,15	382	120,98			
	Otoriter	22478,86	382	58,88			
Toplam	Bağımlılık	424755,000	385				
	Demokratik	1420305,000	385				
Toplam	Koruyucu	616387,000	385				
	Otoriter	189844,000	385				

Tablo 5 incelendiğinde; okul öncesi internet kullanım süresi değişkenine göre ergenlerin bağımlılık düzeyinde ($F[2,385]=10.88$, $p<0.01$), algıladıkları koruyucu ($F[2,385]=7.34$, $p<0.01$) ve otoriter ($F[2,385]=7.49$, $p<0.01$), anne baba tutumlarında anlamlı farklılık bulgulanırken, algılanan demokratik anne baba tutumunda ($F[2,85]=1.05$, $p>0.01$) ise anlamlı bir farklılık olmadığı bulunmuştur. Anlamlı fark bulunan değişken için farkın kaynağına Tukey testiyle bakılmıştır. Yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda 3-5 saat arası internet kullanımı olan ergenlerin 1 saatten az internet kullanımı olan ergenler ($p<0.01$) ve 1-2 saat arası internet kullanımı olan ergenlerden ($p<0.05$) bağımlılık düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ayrıca internet kullanım süresi 3-5 saat olanların 1 saat az olanlardan ($p<0.01$) ve 1-2 saat arası internet kullanan ergenlerden ($p<0.05$) anne baba tutumlarını daha otoriter ve koruyucu algıladıkları görülmüştür. Ergenlerin algıladığı anne baba tutumları ve bağımlılık düzeyi puanları arasındaki ilişkileri belirlemek için korelasyon değeri saptanmıştır. Bağımlılık düzeyi ile ana baba tutumlarına ilişkin korelasyon değerleri Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Ergenlerin algıladığı anne baba tutumları (demokratik, koruyucu ve otoriter) ile bağımlılık düzeyi puanları arasındaki korelasyon değerleri

Değişkenler	Demokratik	Koruyucu	Otoriter	Bağımlılık
Demokratik	---			
Koruyucu	-.39**	---		
Otoriter	.64**	.69**	---	
Bağımlılık	.21**	.22**	28**	---
Ortalama	59.48	38.48	20.80	29.29
Ss	12.24	11.22	7.80	15.96

** $p<0.01$

Tablo 6’da, ergenlerin algıladığı demokratik ($r= .21$), koruyucu ($r= .22$) ve otoriter ($r=.28$) anne baba tutumları ile bağımlılık düzeyi arasında pozitif yönde ve düşük düzeyde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

4. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Yapılan çalışmada ergenlerin ana baba tutumlarının internet bağımlılığı ile ilişkisi araştırılmış ve bazı demografik değişkenlerin de bu bağımlılıkta etkili olup olmadığı incelenmiştir. Temel bulgular incelendiğinde öğrencilerin internet kullanım süreleri, romantik bir ilişkiye sahip olma durumu ve anne baba tutumları ile internet bağımlılığı arasında istatistiksel yönden anlamlı ilişkiler elde edilmiştir. İnternet kullanım sürelerine göre ergenlerin bağımlılık ile algıladıkları demokratik, koruyucu ve otoriter anne baba tutumları puan ortalamalarının anlamlı olduğu görülmüştür.

İnternet bağımlılığına ilişkin alan yazına bakıldığında internet kullanım süresi için Çetinkaya (2013) gerçekleştirmiş olduğu araştırmasında öğrencilerin % 20’sinin gün içinde bir saatten az internet kullanımı, %53’ünün ise 1-2 saat arası kullanımı olduğunu; Önay (2014) ise ergenlerin %59’unun günde 1-2 saat internet kullanımı olduğunu bulgulamıştır. Ülgen (2014) çalışmasında öğrencilerin %70’inin internet kullanım sürelerinin bir saatten az olduğunu ve bunun anlamlı fark gösterdiğini bulgulamıştır. Kaltiala Heino ve arkadaşları (2004) ise internet bağımlısı ergenlerin günde ortalama kullanım sürelerinin 2.7 saat, bağımlı olmayanların kullanım sürelerinin ise günde ortalama 1.3 saat olduğunu belirlemişlerdir.

Bu çalışmada ise internet kullanım süresi 3-5 saat arası olan ergenlerin 1 saatten az internet kullanımı olan ve 1-2 saat aralığında internet kullanımı olan ergenlerden bağımlılık düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, internet kullanım süresi günde 3-5 saat arası olan ergenlerin 1 saatten az olanlara ve 1-2 saat arası kullanımı olan ergenlere göre anne baba tutumlarını daha otoriter ve daha koruyucu algıladıkları görülmüştür.

Literatürde yapılmış ana baba tutumları ve internet bağımlılığı ile ilgili çalışmalara bakıldığında, Baykan (2015) internet bağımlılığı ile ana baba tutumları arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki bulgulamıştır. Baykan (2015) koruyucu tutum ve otoriter tutum ile internet bağımlılığının farklılaştığını bulgularken, demokratik tutumun ise anlamlı farklılık göstermediğini belirlemiştir. Çevik ile Çelikkaleli (2010) gerçekleştirmiş olduğu çalışmada, ergenlerin sahip olduğu internet bağımlılığının algılanan ana baba tutumlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaştığını belirlemişlerdir. Bulgulara göre ana baba tutumunu “ilgisiz” şeklinde algılayan ergen grupta internet bağımlılığının en yüksek, “demokratik” şekilde algılayan ergen grup için ise en düşük olduğu saptanmıştır. Bozkur (2013) ‘un yapmış olduğu çalışma sonuçlarına göre ise ana baba tutumlarından kabul/ilgi alt boyutu ile internet bağımlılığı arasında negatif ve düşük düzeyde anlamlı bir ilişki bulgulanmıştır.

Bu çalışmada ki anne baba tutumları ile internet bağımlılığı arasındaki ilişkiye bakıldığında ise, otoriter ve koruyucu tutumların internet bağımlılığı üzerinde anlamlı şekilde farklılaştıkları belirlenmiştir. Ergenlerin algıladığı demokratik, koruyucu ve otoriter anne baba tutumları ile bağımlılık düzeyi arasında pozitif yönde ve düşük düzeyde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

Esen (2010)’ in ve Pawlak (2002) ‘ın yapmış olduğu iki farklı çalışmada internet bağımlılığının romantik ilişki durumu değişkenine göre farklılaşmadığı bulgulanmıştır. Fakat yapılan bu çalışmada ergenlerin partner durumuna göre bağımlılık düzeyleri arasında anlamlı bir fark olduğu bulgulanmıştır. Sonuçlara bakıldığında bir partneri olduğunu belirten ergenlerin bağımlılık puan ortalamalarının bir partneri olmadığını belirten ergenlere göre daha yüksek olduğu söylenebilir.

Dünyada olduğu gibi ülkemizde de internetin oldukça yaygınlaştığı ve interneti kullanım yaşının giderek düştüğü (özellikle çocuk ve ergen yaş grubu) görülmektedir. Sıklıkla arkadaşlık ilişkilerinde iletişim kurmak amacı ile kullanılan internet, çoğu zaman da oyun oynama, müzik indirme, dinleme, e-posta gönderme, dizi-film izleme, belli bilgiye ulaşma, yeni ve farklı insanlarla tanışma ve sosyalleşmek amaçlarıyla da kullanılmaktadır.

İnternetin aşırı kullanımında, ailelerin çocuklarının internet kullanımına yönelik sergilediği tutum ve davranışların çocukları üzerindeki etkisi büyüktür. Anne babaların aşırı koruyucu davranması, çocuklarının bağımsız olmalarından korkması nedeniyle çocukların davranışlarını sürekli kontrol altında tutma çabaları ergenlerin internet bağımlısı olma sürecine destek olabilmektedir. Benzer şekilde katı bir disiplinle çocukların değerleriyle çatışan düşüncelerin zorla yaptırılmaya çalışılması da ergenleri internet kullanımına iten nedenler arasında sayılabilmektedir.

Ergenlik dönemindeki internet kullanımının aşırı kısıtlanmasının ergenlerin arkadaşlık ilişkilerine ve sosyalleşmelerine zarar verebileceği, çocukların otoriter ve koruyucu ebeveynlerden daha da uzaklaşarak internet kullanımını (bilgisayar ya da telefonla) artırabilecekleri bilinmelidir. Bu açıdan ebeveynlerin demokratik tutuma sahip olmaları önleyici bir mekanizma olabilir.

Bu araştırma ortaöğretim öğrencileri ile gerçekleştirildiği için internet bağımlılığının önemini daha iyi vurgulayabilmek için daha geniş örneklerle (ilköğretim, ortaöğretim ve lise) çalışılabilir. Özellikle milli eğitim bünyesinde görev yapan psikolojik danışmanlar aracılığı ile internetin bilinçli ve güvenilir bir şekilde kullanımı için bilgilendirmeler (broşür, afiş) yapılabilir. Böylelikle öğrencilerin internet kullanımının düzeyini ve niteliğini farketmelerini sağlarken aynı zamanda ergenlere karşı tutumlarını bu bilgilere göre sergilemelerine yardımcı olunabilir. Öğrencilerin interneti kullanımı konusunda gereken müdahalelerin ve önleyici hizmetlerin de verilmesi gereklidir. Bu konuda ebeveyn eğitim programları (uzman kişiler tarafından) düzenlenebilir. Ayrıca ergenlere etkili zaman yönetimi (sınıf rehberlik etkinlikleri, konferanslar, seminerler vb.) konusunda çalışmalar düzenlenebilir. Okul rehberlik servisi tarafından özellikle öğrencilerin serbest zamanlarını nasıl değerlendirebileceklerine yönelik bilgilendirmeler yapılırken aynı zamanda akran ilişkilerini güçlendirici ve yüz yüze ilişkilere özendirici grup ya da bireysel çalışmalar düzenlenebilir. Düzenlenecek çalışmalarda öğrencilerin keyif alabilecekleri ve sosyalliklerini destekleyebilecek şekilde (sınıf rehberlik ya da okul rehberlik çalışmaları, psikodramatik grup çalışmaları vb.) düzenlemeler yapılmasına önem verilmelidir.

Kültürel açıdan ele alırsak ise Türk toplumunun akraba ve dost ilişkilerinin güçlü olması riskli grupta bulunan ergenlerin aşırı internet kullanımını azaltmada yararlı olabilir. Ayrıca ebeveynlerin çocukları ile paylaşımlarını, aktivitelerini artırmaları, aile ilişkilerine daha çok önem vermeleri internet bağımlılığını önlemede ya da azaltmada son derece önemli olacaktır.

Sonuç olarak, kritik bir dönem olan ergenlikte daha da hassaslaşan ergenlerle iletişim kurarken, ailelerinin internet kullanımına dair tutumlarının ergenlerin psikolojisini, sahip oldukları arkadaşlık ilişkilerini ve tabii ki aile ilişkilerini son derece etkileyeceğini göz önüne bulundurmaları gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Baykan, N. (2014). *Anne-baba tutumları ile internet bağımlılık düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Yeditepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Denetimi Ana Bilim Dalı, İstanbul.

Bayraktar, F. (2001). *İnternet kullanımının ergen gelişimindeki rolü*. Yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Bozkur, B. (2013). *İlköğretim II. kademe öğrencilerinde internet bağımlılığının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Caplan, S. E. (2002). Problematic Internet use and psychosocial well-being: Development of a theory based cognitive-behavioral measurement instrument. *Computers in Human Behavior*, 18, 553-575.

Chen YL, Chen SH, Gau SS.(2015). Internet addiction is common among Chinese adolescents in Hong Kong, and family-based prevention strategies should be aligned with the risk factors of IA. *Res Dev Disabil*, 39, 20-31.

- Cheng C, Li AY.(2014). Internet addiction prevalence and quality of (real) life: a meta-analysis of 31 nations across seven world regions. *Cyberpsychol Behav Soc Netw*, 17, 55–60.
- Chng GS, Li D, Liao AK, Khoo A.(2015). Moderating effects of the family environment for parental mediation and pathological Internet use in youths. *Cyberpsychol Behav Soc Netw*, 6, 18-30.
- Çetinkaya, M. (2013). *İlköğretim öğrencilerinde internet bağımlılığının incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Çetinkaya, L. & Sütçü, S. S. (2016). Parents' Restrictions on Their Children's Use of Information Technologies and Their Reasons. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry*, 7(1), 18-36. doi: <http://dx.doi.org/10.17569/tojqi.58102>
- Çevik, G. ve Çelikkaleli, Ö. (2010). Ergenlerin arkadaş bağlılığı ve internet bağımlılığının cinsiyet, ebeveyn tutumu ve anne baba eğitim düzeylerine göre incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 19, Sayı 3, 225-240.
- Demirer, V. & Bozoglan, B. (2015). Purposes of Internet use and problematic Internet use among Turkish high school students. *Asia-Pacific Psychiatry*, 8(4), 269-277. doi: <https://doi.org/10.1111/appy.12219>
- Derbyshire, K. L., Lust, K. A., Schreiber, L. R., Odlaug, B. L., Christenson, G. A., Golden, D. J., & Grant, J. E. (2013). Problematic Internet use and associated risks in a college sample. *Comprehensive psychiatry*, 54(5), 415-422. doi: 10.1016/j.comppsy.2012.11.003
- Esen, E. (2010). *Ergenlerde internet bağımlılığını yordayan psiko-sosyal değişkenlerin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Floros G, Siomos K. The relationship between optimal parenting, internet addiction and motives for social networking in adolescence. *Psychiatry Res* 2013;209:529–34.
- Internet World Stats (2022). World Internet usage and population statistics. <https://www.internetworldstats.com/stats.htm> adresinden erişilmiştir.
- Kaltiala- Heino, R. ve ark. (2004). Internet addiction? Potentially problematic use of the Internet in a population of 12-18 year-old adolescents. *Addiction Research & Theory*, 12(1), 89-96.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kuzgun, Y. (1972). *Ana-Baba tutumlarının kendini gerçekleştirme düzeyine etkisi*. (Yayınlanmamış doktora tezi), Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Kuzgun, Y. ve Eldeleklioğlu, J. (2005). *PDR'de Kullanılan Ölçekler. Rehberlik ve Psikolojik Danışmada Kullanılan Ölçme Araçları Dizisi 1*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Lopez-Fernandez, O., Honrubia-Serrano, M. L., Gibson, W., & Griffiths, M. D. (2014). Problematic Internet use in British adolescents: An exploration of the addictive symptomatology. *Computers in Human Behavior*, 35, 224-233. doi: <https://doi.org/10.1016/j.chb.2014.02.042>
- Önay, N. (2014). *Ergenlerde internet bağımlılığı yordayıcıları olarak ana baba tutumları, iletişim becerisi ve yalnızlık algısı*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul Arel Üniversitesi, İstanbul.
- Özgüven, İ.E. (2001). *Ailede İletişim ve Yaşam*. Ankara: PDREM Yayıncılık.
- Pawlak, C. (2002). Correlates of Internet use and addiction in adolescents. Dissertation Abstracts International Section A: *Humanities & Social Sciences*, 63(5-A), pp. 1727.
- Seyrek S, Cop E, Sinir H, Ugurlu M, Şenel S.(2017). Factors associated with internet addiction: cross-sectional study of Turkish adolescents. *Ped Int*, 59, 218–222.
- TÜİK (2022), Türkiye İstatistik Kurumu Hane Halkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması, <https://www.tuik.gov.tr/> adresinden erişildi.
- Ülgen, V. (2014). *12-18 yaş arası ergenlerde internet bağımlılığında sosyal karşılıklık ve yordayıcı faktörlerin değerlendirilmesi*. (Yayınlanmamış Tıpta Uzmanlık Tezi). Marmara Üniversitesi, Tıp Fakültesi, İstanbul.

Yavuzer, H. (2016). *Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
Young KS.(2004). Internet addiction: a new clinical phenomenon and its consequences. *Am Behav Sci*, 48:402–15.